

Чубук О. Л.

<https://orcid.org/0000-0001-8450-158X>

Національний університет «Одеська юридична академія»

Федчун Н. О.

<https://orcid.org/0000-0002-9634-5411>

Національний університет «Одеська юридична академія»

ТРАНСФОРМАЦІЯ ВОЄННОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ В УМОВАХ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ НА ТЛІ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ЗМІН: ДОСВІД РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

У статті комплексно проаналізовано трансформації воєнної журналістики в умовах сучасних збройних конфліктів на прикладі російсько-української війни як найбільш технологізованого конфлікту початку XXI століття. Обґрунтовується теза про те, що зміна характеру війни, зокрема, активне використання безпілотних літальних апаратів, супутникових систем спостереження, цифрових засобів розвідки, дистанційних форм ураження, гібридний спосіб ведення війни безпосередньо впливає на умови професійної діяльності журналістів, їхню безпеку, жанрову структуру матеріалів, етичні принципи роботи, редакційні практики. Показано, що сучасний воєнний репортер дедалі частіше є не лише свідком подій, а й медіатором між війною та суспільством, працюючи в умовах постійної технологічної загрози та інформаційної турбулентності.

Особливу увагу приділено безпековому аспекту журналістської діяльності, який зазнає якісних змін: поряд із традиційними засобами індивідуального захисту (бронежилети, шоломи) журналісти змушені використовувати спеціальні технічні засоби виявлення дронів, дотримуватися протоколів цифрової безпеки на локаціях, де ризик ураження має дистанційний і невидимий характер. Аналізуються жанрові трансформації воєнної журналістики, зокрема, зменшення вмісту подієвих сюжетів, класичного «польового» репортажу, і, навпаки, – зростання питомої ваги інтерв'ю, людських історій, журналістських розслідувань, що ґрунтуються на методах OSINT, супутникових знімках і цифрових доказах воєнних злочинів. Окремо розглядається етичний вимір воєнної журналістики в умовах масових травм, гуманітарних катастроф і високого рівня інформаційної пропаганди.

Доводиться, що досвід висвітлення російсько-української війни українськими та іноземними журналістами має не локальний, а глобальний характер і формує нову модель журналістики «гарячих точок», яка надалі впливатиме на практики медіависвітлення інших збройних конфліктів у світі. Російсько-українська війна постає не лише об'єктом журналістського спостереження, а чинником структурної трансформації самої професії воєнного журналіста.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що російсько-українська війна вперше розглядається не лише як об'єкт медіависвітлення, а як фактор структурної трансформації самої воєнної журналістики.

Ключові слова: журналістика в умовах збройних конфліктів, воєнна журналістика, технології, трансформація, воєнні злочини.

Постановка проблеми. Російсько-українська війна, як і, практично, усі сучасні збройні конфлікти, позначається бодай еволюційними, та все ж динамічними технологічними змінами: масове застосування безпілотних літальних апаратів, високоточної зброї, супутникової розвідки,

цифрових засобів стеження паралельно з інформаційно-психологічним впливом на противника і цивільне населення істотно трансформувало поле бою і – одночасно – дається взнаки так званому тилу. Присутність репортера неподалік лінії бойового зіткнення пов'язана вже з принципово

новими ризиками і почасти непередбачуваними наслідками. Так само побільшало викликів перед українськими та іноземними журналістами, які висвітлюють повсякденне життя, а фактично – виживання українців на прифронтових територіях чи вдалині від лінії бойового зіткнення. Війна поступово перетворюється у нелінійну, фронт через розширення так званої кіл-зони – стає розмитим, а небезпека – постійною і всепроникною. Ці фактори безпосередньо впливають на умови, організацію журналістської роботи, методи збору, підготовки і поширення інформації.

Йдеться, наперед, про безпековий аспект. Якщо донедавна базовими елементами захисту воєнного кореспондента вважалися бронезилет і шолом з маркуванням PRESS, інше необхідне спорядження, добра підготовленість у фізичному відношенні, чітко продумані логістика, взаємодія з військовими тощо, то нині всього цього може виявитися замало. Практично постійна загроза збоку російських FPV-дронів, що цілеспрямовано полюють на знімальні групи, прицільні ракетні, артилерійські, авіаційні і «шахедні» обстріли і бомбардування об'єктів критичної інфраструктури, житлових масивів – все це робить діяльність воєнних журналістів значно небезпечнішою, ніж у попередні роки війни. І якщо для українських воєнних журналістів подібна ситуація і ці умови є перманентними (ніхто при цьому не каже, що від того їм легше, ніж їхнім іноземним колегам – скоріше, навпаки), то для репортерів з інших країн «така» війна, очевидно, змінює саму логіку відрядження в Україну. До речі, за офіційними даними, лише у 2025 році в Україні в зонах бойових дій працювали понад 7 тисяч медійників з 70 країн [1].

Водночас, зазначені трансформації стусуються не лише безпекового виміру, вони, зокрема, немінуче позначаються на жанровій складовій журналістики, у тому числі екстраполюються на журналістику в умовах збройних конфліктів. Обмежений доступ і скорочення терміну перебування в районі ведення бойових дій, зростання ролі і місця дистанційних технологій, стимулюють переосмислення класичних жанрових форматів, зміну співвідношення між подієвим репортажем – він вже не є домінуючим форматом – й аналітичними матеріалами, інтерв'ю та документальними формами. Війна дедалі частіше фіксується фрагментарно, через короткі включення, персональні історії та візуальні свідчення, що впливає на нарративні стратегії журналістів. Разом з тим, особливого значення набуло документування воєнних злочинів, а в останній період – ще й журналістські розслідування.

Суттєвих змін набув етичний аспект воєнної журналістики, – через зростання масштабів насильства, збільшення кількості жертв серед цивільних людей. Внаслідок війни значно подовжився перелік вразливих груп населення. В даних умовах набувають неабиякого значення принципи етичного спілкування, даруйте, методи, технології, які дають змогу вберегти героїв журналістських матеріалів від додаткового стресу, ретравматизації. До того ж, вирішення етичних дилем дедалі частіше відбувається за екстремальних обставин. Крім того, збільшення вмісту травматичного контенту загострює питання меж публічності, відповідальності журналіста. Отже, робота з вразливими групами населення, висвітлення конфліктно-чутливих тем перетворюється у надто непростий напрямок журналістської діяльності. За таких умов загострюється й питання морально-психологічного стану репортерів, оскільки у зоні збройних конфліктів частими супутниками останніх є психотравмівні ситуації, здатні завдати чималої шкоди ментальному здоров'ю. Російсько-українська війна в цьому, як, власне, і в попередніх розглянутих нами аспектах, стала своєрідним каталізатором змін.

Нарешті, ця війна позначиться на журналістиці в умовах збройних конфліктів більш активним, ніж раніше, використанням сучасних технологій візуалізації – інтерактивних карт, OSINT, VR/AR-технологій, 3D-реконструкції боїв, хронологічних тайм-лайнів, верифікації метаданих, дронів, супутникових- і аерознімків тощо. І все це потребує посилення наукового осмислення. Напрацювання українських та іноземних журналістів під час російсько-української війни, окремі редакційні практики вже впливають на підходи до висвітлення інших конфліктів і, ймовірно, визначатимуть майбутні стандарти журналістики «гарячих точок». Саме це зумовлює актуальність комплексного аналізу вище зазначених аспектів.

Журналістика в умовах збройних конфліктів у статті інтерпретується як професійна діяльність у контексті технологізованих, гібридних та асиметричних війн, що зазнають суттєвих змін унаслідок російсько-української війни. Терміни «воєнна журналістика» та «журналістика в умовах збройних конфліктів» вживаються як функціонально близькі, але не тотожні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичним розробкам і репрезентації практичного досвіду журналістів у «гарячих точках», редакційних практик, дослідженням ролі медіа у формуванні громадської думки під час збройних

конфліктів, етичним дилемам висвітлення насильства та питань, пов'язаних із свободою слова, прав людини в умовах збройного конфлікту та ціннісних стандартів професії присвятили свої численні розвідки і узагальнення українські і закордонні вчені, наукові установи, журналістські ком'юніті, громадські журналістські організації, досвідчені репортери. Фокус обговорень зосереджувався переважно на емпіричних кейсах висвітлення тих чи інших конфліктів, практичних рекомендаціях щодо безбезпечових питань, підготовки до відряджень в «гарячу точку», особливостях висвітлення різних аспектів тощо. Добре відомими у відповідному сегменті медійного ком'юніті є посібник групи українських та закордонних авторів «Журналістика в умовах конфлікту: передовий досвід та рекомендації», доробка Юнеско «Посібник з безпеки для журналістів», посібник І.Земляної (ІМІ) для журналістів, які працюють в небезпечних зонах «Журналіст і (не)безпека», посібник групи українських медіадослідників під загальною редакцією Д.Дуцик (ГО «Український інститут медіа та комунікації») «Як викладати журналістику конфлікту», навчальний посібник С.Костя «Журналістика і війна», практичний посібник для журналістів М.Вебстера «Україна. Висвітлення конфлікту», монографія Джанет Харріс і Кевіна Уільямса «Висвітлення війни та конфліктів», праця Росса Ховарда «Конфліктно-чутлива журналістика» та інші. Українські науковці значною мірою зосереджені – що природно – на висвітленні журналістики в контексті війни безпосередньо в Україні (аналіз наративів, жанрових практик, етичних викликів), зокрема, над статусом журналіста розмірковувала А.Червінчук, П.Дворянин досліджувала сенситивне інтерв'ю, Н.Зражевська і В.Заїка – зміну роботи українського журналіста під час війни. З початком широкомасштабного вторгнення Збройних Сил РФ на територію України в лютому 2022 року дана проблематика активно обговорюється в ході науково-практичних конференцій, панельних дискусій, «круглих столів», які проводяться як в Україні, так і поза її межами, вже напрацьовано низку відповідних гайдів, порад і рекомендацій, зокрема, громадськими організаціями «Інститут масової інформації (ІМІ), «Український інститут медіа та комунікації». Грунтовними в цьому відношенні нам видаються експрес-гайд Західноукраїнського медіа-центру «Нова журналістика» за циклом вебінарів на тему «Як медійнику досягти психологічної стійкості?» (упорядник С.Онуфрив), практичний збірник Центру демократії та верхов-

ства права «Журналістська діяльність в умовах війни: виклики, дилеми та рішення українських редакцій», посібник для редакторів та менеджерів, які працюють з журналістами в Україні «Як керувати стійкістю» (адаптація підручника, написаного та випущеного докторкою К. МакМаан та К.Лайєл із Азійсько-Тихоокеанського офісу Дарт Центру журналістики та травми (Dart Center for Journalism and Trauma) спільно з Альянсом ACOS, «Посібник для журналістів зі збору та фіксації інформації про міжнародні злочини» (Центр права та демократії, Галіфакс, Канада, підготовлений Р.Вальяно). Разом з тим, потребує більш глибокого дослідження висвітлення сучасних конфліктів у світі, головне, наскільки і як воно змінюється під впливом технологічних і тактичних інновацій, а також трансформації на цьому тлі виробничих умов журналістики у зоні бойових дій. В даному контексті вважаємо слушним розглядати російсько-українську війну як каталізатор змін журналістики збройних конфліктів. То ж, піднята тема є перспективною з точки зору подальших наукових розвідок.

Постановка завдання. Метою нашої розвідки є дослідити особливості трансформації журналістики в умовах збройних конфліктів унаслідок російсько-української війни, виявити та концептуалізувати основні зміни у професійній діяльності журналістів, їхній безпеці, жанрових практиках і етичних рішеннях, а також виокремити ті ознаки і тенденції, які можуть визначати майбутнє журналістської практики в інших «гарячих точках» сучасного світу.

Методологічною основою дослідження є міждисциплінарний підхід, що поєднує медіадослідження, комунікативістику та елементи воєнних студій.

Виклад основного матеріалу. «...Захист журналістів включає зобов'язання не робити журналістів мішенями і завчасно попереджати про атаки, які можуть загрожувати цивільному населенню, наприклад, у випадку атак на телевізійні та радіо-вежі, де можуть бути присутні журналісти». Приведена цитата – уривок із заяви комісарки Ради Європи з прав людини Дуні Міятович від 2 травня 2022 року, в якій та, зазначивши, зокрема, що «війна в Україні є ще однією трагічною ілюстрацією вразливості журналістів у конфліктних ситуаціях», закликала держави робити більше для посилення безпеки журналістів, котрі працюють в конфліктних зонах. Тоді комісарка ще висловила думку, що «шоломи, захисні жилети та бронежилети можуть врятувати життя та мінімізувати

травми», і пожалкувала щодо коштовності і недоступності такого екіпірування для багатьох журналістів в умовах, коли для висвітлення конфлікту мобілізується велика кількість журналістів [2].

Що стосується російсько-української війни, то практично вже невдовзі спільними зусиллями державних структур і громадського сектору проблему захисного спорядження для журналістів вдалося вирішити. Шоломи і бронежилети за минулі з того часу кілька років врятували життя і здоров'я не одного журналіста. Якщо ж задатися питанням, чи рятує журналістів позначка PRESS, то однозначної відповіді на нього, на жаль, не існує.

17 січня 2024 року під селом Роботине, що на Запоріжжі, було поранено журналіста Радіо Свобода» Дмитра Євчина. «Дмитро працював відповідно до всіх чинних вимог... не побачити яскравий білий напис «Press» було неможливо. Думаю, вони (військовослужбовці ЗС РФ – авт.) бачили, але їх це не зупинило» [3], – повідомив в коментарі НСЖУ начальник служби зв'язків з громадськістю 10-го армійського корпусу Вячеслав Скоряк. Хоча, як додав він, мусило б зупинити, позаяк наявність знаку «Press», за міжнародним гуманітарним правом, має захищати, вказуючи на те, що така людина не є комбатантом.

Своєю чергою, військовий кореспондент, журналіст програми Факти ICTV Костянтин Мельников зазначає: «Щодо наліпки «PRESA» – практика показує, що для росіян це абсолютно не має значення. Якщо прилетить – однаково, у чому ти будеш» [4]. Ось так. Але як тоді бути українським та закордонним журналістам? З одного боку – в зоні бойових дій діють правила і обмеження, а з іншого, вже не перший рік є очевидним, що для російської сторони журналісти на цій війні – все ж мішені. Понад те: російські військові полюють за репортерами.

Розвиток технологій істотно ускладнив роботу військових журналістів. Якщо на початку повномасштабного вторгнення основною загрозою була артилерія, то зараз найбільша проблема – FPV-дрони, – зазначає спеціальний кореспондент Центральної телерадіостудії Міноборони Микита Шандиба. «Дрони ламають усі наші звички і плани. Навіть просто до піхоти зайти зараз – велика проблема» [5], – констатує він. Таким чином, технологічний фактор безпосередньо змінює не лише умови безпеки, а й саму логіку організації журналістської присутності в зоні бойових дій.

Чимало вітчизняних кореспондентів навіть в таких умовах готові їхати «до піхоти», або у прифронтові населені пункти, хоча, подібне ми й не

можемо толерувати. Але справа тут ще й в іншому: підрозділи із зрозумілих причин «не хочуть брати на себе відповідальність за журналістів» [5]. Попри у тому числі те, що чимало знімальних груп вже опанували тактичні навички пересування під загрозою БПЛА. І тут, до речі, маємо підстави зробити перші висновки і прогноз. Рівень безпеки журналістської діяльності, загрози і виклики в безпековому аспекті на «одній і тій самій» війні не є чимось сталим, незмінним. Безпекова підготовка журналіста перетворюється із «додаткової компетенції» в базову професійну навичку. Що ж до прогнозу, то очевидним є наступне: під час висвітлення майбутніх конфліктів журналісти все частіше муситимуть проходити підготовку, максимально наближену (наскільки це можливо) до військової. Крім того, репортери дедалі частіше працюватимуть в умовах асиметричних дій сторін, що також потребуватиме додаткових навичок.

Зміни в тактико-технічних характеристиках засобів враження об'єктивно мають вести за собою прихід нових протоколів, стандартів і технологічних елементів забезпечення безпеки, зокрема, на рівні попередження. Голова НСЖУ Сергій Томіленко, вручаючи воєнкорам 5 детекторів дронів, зазначив: «Ми фіксуємо стрімке посилення російських атак із застосуванням дронів, і журналісти дедалі частіше стають прямою мішенню». «У цій ситуації, – каже він, критично важливо постійно оновлювати протоколи безпеки для роботи на передовій» [6]. Додамо: не лише на передовій, а й на прифронтовій території. Своєю чергою, виконавчий директор Академії української преси, локальний продюсер для іноземних редакцій Андрій Коваленко підкреслює: «Кіл-зона розширилася до 20–30 км. Це більше не «ризик», це нова норма війни, в якій дрони працюють на глибину, а помилка коштує життя. Разом із закордонними колегами ми без пауз і дискусій переходимо на нові протоколи безпеки — старі підходи просто не виживають у цих умовах» [7]. За його словами, дронівий аналізатор — це не про фізичний захист і не про заспокоєння. Це інструмент тактичного рішення: залишити локацію негайно, змінити маршрут, сховатися або перечекати.

Отже, репортери дедалі частіше працюють під загрозою атак чи спостереження збоку безпілотників. А це, своєю чергою, вносить корективи в організацію підготовки і роботи безпосередньо на місці події (зйомки). Запорізька журналістка Світлана Залізецька ще на початку 2024 року особливості роботи журналіста «у полі» називала те, що працювати потрібно дуже швидко. У прифрон-

тових селах і містах часто літають розвідувальні російські дрони, тому, каже вона, на спілкування із місцевими має буквально пару хвилин. «Навчилась одночасно робити усе – і розпитувати, і записувати, і знімати», – зазначає репортерка [8]. Таким чином, технологічний фактор безпосередньо змінює не лише умови безпеки, а й саму логіку організації журналістської присутності в зоні бойових дій чи на прифронтовій території.

За пройдений час подібна загроза тільки масштабувалася. Проте, далі пропонуємо перейти – і попередній кейс був для нас у цьому відношенні своєрідним містком – до розгляду питання, як ці загрози і небезпеки вже впливають і будуть впливати у подальшому на контент, на саму жанрову парадигму. Ми, зокрема, бачимо, що події, класичні фронтові репортажі в умовах, що складаються, поступово втрачають свої домінуючі позиції. Натомість, фіксується збільшення вмісту пояснювальної журналістики, насамперед такого її формату, як експлейнер. Суттєво збільшало документальних форм, журналістських матеріалів про людські історії. Особливого значення в аспекті жанрово-тематичних трансформацій набули журналістські розслідування, які дедалі частіше спираються на аналіз відкритих джерел, супутникових знімків, цифрових доказів і свідчень, що дозволяє фіксувати воєнні злочини та порушення міжнародного гуманітарного права без безпосередньої присутності в «гарячій точці». В контексті трансформації, змін підходів вважаємо доречним назвати деякі інструменти, способи і методи, якими, скажімо, користувалися журналісти програми «Схеми» (українська служба «Радіо Свобода»), «Суспільного» та The Kyiv Independent в ході розслідування злочинів російських військових на окупованих українських територіях: SIGINT (розвідка сигналів), GEOINT (геопросторова розвідка), інтерв'ю з місцевими жителями, супутникові знімки, робота на місці після деокупації, співпраця з командами, які документують воєнні злочини, інтерв'ю з перших вуст, російські джерела та OSINT, дзвінки під прикриттям [9].

З огляду на ту обставину, що російсько-українська війна – як, власне, і низка збройних конфліктів останнього часу – має чимало ознак війни гібридної, наведені вище інструменти, способи і методи все більше стають в нагоді воєнним журналістам. Коли репортер практично одночасно висвітлює події на полі бою, працює в умовах інформаційних операцій, кібератак, фейків тощо, роль і значення верифікації, застосування OSINT,

аналітики відкритих джерел, досліджень апіорі зростає.

Технологічні зміни, зміни в тактиці застосування зброї, в озброєнні і, як наслідок, зростання кількості загиблих і поранених на фронті і в тилу (поняття «тил» в Україні, як відомо, на сьогодні є достатньо умовне, через, знову ж таки, наявність у агресора далекобійної зброї), кількості біженців, збільшення руйнувань породжують нову логіку у висвітленні так званих чутливих тем, в конфліктно-чутливій журналістиці в цілому. Трансформації – насамперед на жанрово-тематичному рівні – тут відбуваються й через численні воєнні злочини, які скоїли російські військовослужбовці по відношенню до військовополонених, цивільних громадян на окупованих територіях, до журналістів, – йдеться про вбивства, викрадення, насильство, катування. В цих умовах журналістам і редакторам в матеріалах про конфлікти, а надто про війну надважливо уникати надмірної емоційності, дбати про психологічно виважене подання інформації, уникати ретравматизації героїв і так званої травми свідка. Наразі напрацьовуються нові стандарти, правила, рекомендації, поради щодо того, як журналістам «поводитися» з чутливими темами під час висвітлення збройних конфліктів. Нам видаються слушними і своєчасними поради, які містяться, зокрема, у підготовленому групою авторів за сприяння програми підтримки ОБСЄ для України «Посібнику з медіаграмотності та застосування професійних стандартів для сфери медіа»: «Надмірне нагнітання може дестабілізувати суспільний настрій і травмувати аудиторію. Рекомендується враховувати психоемоційний стан аудиторії, зокрема в періоди ескалацій» [10]. В посібнику також є рекомендація репортерам і репортеркам, медіа та медіаорганізаціям за можливості розробити або оновити кодекси поведінки, визначивши чіткі приписи щодо поведінки у кризових ситуаціях, взаємодії з волонтерами, проведення інтерв'ю з травмованими особами.

Варто наголосити, що нові етичні дилеми, які постають в російсько-українській війні, і які, ймовірно, стануть притаманними збройним конфліктам майбутнього, не обмежуться чутливими темами чи «журналістикою травми» (англ. Trauma-Informed Journalism, яка фактично виконує роль прикладного напряму конфліктно-чутливої журналістики, зосередженого на правилах комунікації з постраждалими, запобіганні ретравматизації тощо). До прикладу, аспект, який все активніше сьогодні обговорюється – це психологічна стійкість репортерів, які виконують завдання

в небезпечних районах, де частими супутниками журналіста є якраз психотравмівні ситуації, здатні завдати чималої шкоди ментальному здоров'ю. Навіть досвідченим репортажам подеколи важко уникнути тут проблем. Проблематика, пов'язана з психічною гнучкістю/стійкістю (чи резилієнтністю) набула більшої пріоритетності для низки впливових медіаорганізацій в світі і в Україні, починаючи з 2014 року, коли РФ анексувала територію Автономної Республіки Крим і міста Севастополь. В даній області також напрацьовано чимало порад і рекомендацій з боку спеціалістів, експертів, журналістів-практиків.

Варто говорити й про певне переосмислення новинних журналістських стандартів (не ставлячи при цьому під сумнів важливість їх дотримання), медіаетики загалом. Російсько-українська війна спонукала медіаспільноту з дещо іншого ракурсу дивитися на гендерний характер висвітлення війни, на такі, здавалося б, добре вивчені аспекти, як дезінформація, «фейкові новини», фальсифіковані зображення, вшанування пам'яті полеглих на полі бою, висвітлення скандалів і зловживань в оборонних відомствах.

Нарешті, війна в Україні разом з конфліктами в Газі, Сирії, Судані трансформує роль і місце редакцій, подвигає до перегляду і допрацювання ними певних внутрішніх стандартів. Насамперед, це стосується посилення відповідальності стосовно безпекового аспекту, редакція (редактор), очевидно, в більшій, ніж раніше, мірі буде ставати співучасником тих чи інших рішень щодо убезпечення. Так само редакції активніше долучати-

муться до етичної експертизи, забезпечення психологічної стійкості журналістів.

Висновки. Новий етап російсько-української війни, що розпочався у лютому 2022 року, і який характеризується багатьма технологічними проривами, змінами тактики застосування зброї, гібридними методами ведення війни, – активно вивчається у світі, береться «на озброєння», інтегрується у військові доктрини, статuti, тактичні формуляри і стратегії армій, військових формувань світу. Відповідно, змінюються умови і характер діяльності журналістів в умовах збройних конфліктів. Війна стала своєрідною лабораторією трансформацій воєнної журналістики, каталізатором змін журналістики збройних конфліктів. Досвід роботи українських й іноземних журналістів вже сьогодні дозволяє говорити про формування нової моделі журналістики в умовах збройних конфліктів, релевантної для майбутніх «гарячих точок». Змінюються не лише безпекові протоколи, а й жанрово-тематична структура, професійна роль журналіста, етичні стандарти, організація редакційної роботи. Останнє накладає зобов'язання як перед репортерами, так і перед редакціями. Український досвід вже сьогодні виступає своєрідним модельним кейсом, який визначатиме практики воєнної журналістики у майбутніх збройних конфліктах у різних регіонах світу.

Варто також вести мову про необхідність подальших наукових розвідок у даному відношенні з огляду на те, що тема діяльності журналістів в умовах збройних конфліктів наразі перебуває у розвитку.

Список літератури:

1. Ми там, де ви, ми завжди з вами: Генштаб ЗСУ про співпрацю з НСЖУ. Національна спілка журналістів України. URL: <https://www.facebook.com/nsju.org/posts/pfbid02qwaue8BhhkLdaSgFX3GXRR8mCVa1UYwCejQMkTgyDJsUp7uoCMUHJVi9vAhGL7rl>. Дата звернення: 22.01.2025.
2. Не мішень: необхідно посилювати безпеку журналістів, які висвітлюють конфлікти. Офіс Ради Європи в Україні. URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/-/not-a-target-the-need-to-reinforce-the-safety-of-journalists-covering-conflicts>. Дата звернення: 24.12.2025.
3. У момент поранення журналіст Дмитро Євчин був у бронезилеті з яскравим написом «Press». Національна спілка журналістів України. URL: <https://www.facebook.com/nsju.org/posts/pfbid0y2RpXcQCp1Xm3BSyeZfYMLLbivKs6CS4PcxMWDTQQCdSTsUdVffhXLJqtT34qaqyl>. Дата звернення: 14.01.2026.
4. Воєнний кореспондент Костянтин Мельников: «Не говорити про війну, коли йде війна, – злочин для журналіста». Національна спілка журналістів України. URL: <https://nsju.org/publikaczi%D1%97/vijskovyj-korespondent-kostyantyn-melnykov-ne-govoryty-pro-vijnu-koly-jde-vijna-zlochyn-dlya-zhurnalista/>. Дата звернення: 14.01.2026.
5. Війна через об'єктив: історія Микити Шандиби, колишнього пресофіцера, а нині військового кореспондента. Національна спілка журналістів України. URL: <https://nsju.org/novini/vijna-cherez-obyektiv-istoriya-mykyty-shandyby-kolyshnogo-presoficzera-a-nyni-vijskovogo-korespondenta/>. Дата звернення: 14.01.2026.

6. Воєнним кореспондентам передали п'ять детекторів дронів: ініціатива НСЖУ та українського виробника. Національна спілка журналістів України. URL: <https://nsju.org/novini/nszhu-peredala-voeyenkoram-pyat-detektoriv-droniv-u-vidpovid-na-novu-zagrozu-z-neba/>. Дата звернення: 25.12.2025.

7. Академія української преси. URL: <https://www.facebook.com/aupfoundation/posts/pfbid0y6Jkwp3Z6kT1RcBzJj1PCPZktLfZSseP9QqcYFLXqTAWDnU6JvV1RsATqEPMBdzk1>. Дата звернення: 18.01.2026.

8. Залізецька С. Ми ідемо – над нами вже летять російські дрони, за нами стежать. URL: Національна спілка журналістів України. URL: <http://nsju.dp.ua/svitlana-zalizetska-yidemo-nad-namy-vzhe-letyat-drony-za-namy-stezhat.html>. Дата звернення: 14.01.2026.

9. Гадзинська І., Хоменок О. Як українські журналісти розслідують воєнні злочини на окупованих територіях. Global Investigative Journalism Network. URL: <https://gijn.org/ua/istorii/ak-ukrainski-zurnalisti-rozsliduut-voenni-zlocini-na-okupovanih-teritoriah/>. Дата звернення: 20.01.2026.

10. Посібник з медіаграмотності та застосування професійних стандартів для сфери медіа. ОБСЄ. URL: <https://www.osce.org/sites/default/files/f/documents/c/e/600310.pdf>. Дата звернення: 28.12.2025.

Chubuk O. L., Fedchun N. O. TRANSFORMATION OF MILITARY JOURNALISM IN THE CONTEXT OF ARMED CONFLICTS AMID TECHNOLOGICAL CHANGE: THE CASE OF THE RUSSIAN–UKRAINIAN WAR

The article provides a comprehensive analysis of the transformations of war journalism in the context of modern armed conflicts using the example of the Russian-Ukrainian war as the most technologically advanced conflict of the early 21st century. The thesis is substantiated that the changing nature of war, in particular the active use of unmanned aerial vehicles, satellite surveillance systems, digital intelligence tools and remote forms of destruction, directly affects the conditions of professional activity of journalists, their safety, genre structure of materials, ethical principles of work, and editorial practices. It is shown that the modern war reporter is increasingly not only a witness to events, but also a mediator between war and society, working in conditions of constant technological threat and information turbulence.

Particular attention is paid to the security aspect of journalistic activity, which is undergoing qualitative changes: along with traditional means of personal protection (body armor, helmets), journalists are forced to use special technical means of detecting drones, adhere to digital security protocols, and work in locations where the risk of damage is remote and invisible. Genre transformations of war journalism are analyzed, in particular, a decrease in the content of event stories, classic «field» reporting, and, conversely, an increase in the proportion of interviews, human stories, journalistic investigations based on OSINT methods, satellite images, and digital evidence of war crimes. The ethical dimension of war journalism in conditions of mass trauma, humanitarian disasters, and a high level of information propaganda is separately considered.

It is proved that the experience of covering the Russian-Ukrainian war by Ukrainian and foreign journalists is not local, but global in nature and forms a new model of journalism of “hot spots”, which will further influence the practices of media coverage of other armed conflicts in the world. The Russian-Ukrainian war appears not only as an object of journalistic observation, but also as a factor in the structural transformation of the profession of a war journalist itself.

The scientific novelty of the study lies in the fact that the Russian-Ukrainian war is considered for the first time not only as an object of media coverage, but as a factor in the structural transformation of war journalism itself.

Keywords: *journalism in armed conflicts, war journalism, technology, transformation, war crimes.*

Дата першого надходження статті до видання: 25.01.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 23.02.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 24.04.2026